

UNA CONVERSA AMB FRANCESC SERÉS

ALBA GRANELL

Professora de Llengua catalana i literatura, Departament d'Educació

Alba Granell: Moltes gràcies a la Societat Catalana de Llengua i Literatura i, especialment, al Josep Camps i la Maria Dasca per haver-me convidat. Crec que aquesta estona serà molt interessant per reprendre temes que han anat sorgint i perquè també en sorgeixin de nous. Segur que paraules com *pell*, *realitat*, *paisatge*, *societat* o *frontera* aniran apareixent una vegada i una altra. De nou, vull reiterar la sort que tenim de comptar amb la presència del protagonista d'avui. No sé, Francesc, com has viscut aquesta experiència, de moment, si t'has sentit molt despullat literàriament o si t'ha impactat molt l'adjectiu *seresià*.

Francesc Serés: Estic agraït, content i honorat. Crec que aquests adjectius defineixen la meva sensació ara mateix. Una sensació que és, en part, acumulada. He treballat molt, però també penso que la sort en literatura m'ha somrigut, desitjo que els astres no es conjurin a la inversa. Això d'avui és una baula més del reconeixement i de la bona relació que he tingut amb la literatura. M'he sentit un autor estimat, valorat i, per dir-ho d'alguna manera, penso que també he tingut una relació molt bonica amb el país i la cultura, de donar i rebre, una relació noble. Si això fos aquell punt famós de la meitat de la vida, pensaria que s'ho ha valgut. No tot ha estat bo, és clar, per exemple, perquè consti en acta, el Francesc Foguet, molt amablement, ha comentat en la seva ponència que *Muntaner*, dins *Caure amunt*. *Muntaner*, *Llull*, *Roig*, és l'obra més reeixida. Ho agraeixo i afegeixo que ara no publicaria *Llull*, l'esborraria. També penso que no està bé haver cedit a pressions en les primeres traduccions. El panorama era complex, amb una editorial molt complexa. Està bé recordar-ho i reconèixer-ho, igual com potser penses que et vas pas-

sar de frenada en un article o que en una entrevista no vas estar encertat. Vint-i-dos anys són molts anys. Però això d'avui és una festa i estic, la veritat, molt i molt content.

Alba Granell: Parlem del teu autoconcepte com a escriptor. M'agradaria fer-ho recuperant un fragment d'una intervenció del 2019 en la jornada sobre la narrativa catalana del segle XXI organitzada, precisament, per la Societat Catalana de Llengua i Literatura. En la taula rodona feta a mode de cloenda, vas dir el següent: «Hi ha una cosa que és insubornable, que és el projecte propi i el projecte narratiu i, des d'aquest punt de vista, la darrera cosa que es pot permetre a la literatura és tenir projectes massa semblants els uns als altres». Llavors, et volia preguntar, després d'aquests quatre anys, si sents que conformes un projecte molt únic. Has tocat moltes tecles, i ben tocades, i sempre has sabut sortir del terreny còmode. No sé si tens aquesta sensació de no poder-te inserir en cap calaix literari concret, sinó que vas d'un a un altre.

Francesc Serés: Això ho heu de dir els que us dediqueu a la recepció. Sou vosaltres que heu de dir si s'aconsegueix o no. Però sí que parteixo d'una premissa que per mi és important, que és, sense voler semblar pedant, una certa forma de creació de coneixement. La literatura ens explica i ens relaciona amb un món. La Montserrat Clua, molt amablement, ha dit que els meus llibres expliquen una determinada realitat millor que els estudis sociològics o antropològics. Jo potser no aniria tan lluny, però sí que és veritat que hi ha un coneixement metafòric, simbòlic i estètic que després tu pots reconstruir perquè acabi esdevenint un plec de la realitat. Per exemple, *Contes russos*, més enllà de ser una broma, és una al·legoria sobre la identitat, sobre qui som. Quan els escrivia, eren els moments post Frankfurt. Se'm va presentar una periodista a la masia del Sallent a entrevistant-me directament com a escriptor nacionalista. Em va explicar el perquè: «Vostè escriu en català, de Catalunya i per als catalans». Jo li vaig respondre: «Vostè li diria aquestes mateixes paraules a Günter Grass, que escriu en alemany, sobre Alemanya i, en primera instància, per als alemanys?».

Al començament, hi havia entre la crítica una tendència a dir que «Serés és l'estil». Però l'estil és un constructe, es pot modificar. A Belles Arts, hi havia un professor que utilitzava una expressió: «Ser un hàbil manipulador de signes». L'estil es pot modificar. No sempre, no del tot, evidentment. El que vull dir amb això de l'estil és que no ets deutor de res ni de ningú i, alhora, tens aquesta voluntat i necessitat d'explicar determinades coses de la realitat, tens deutes. Recordo que feiem servir la idea del portafoli, que llavors el definíem com un projecte en evolució. Comença amb una primera tasca, que es diu que es porta a dins. Jo, en aquest cas, en portava tres, que van acabar esdevenint-ne una amb *De fems i de marbres*. Després d'aquestes primeres incursions, et veus obligat a treballar d'una forma diferent. Podries continuar amb la mateixa veu inicial, però et repetiries. Aleshores, què fas? Doncs buscar un espai que interessi, amb qualitat estètica, política i ètica. Tot això conforma l'humanisme en literatura. No sé si es pot parlar de trajectòria única.

El que sí que puc dir és que sempre hi ha hagut una idea de risc, d'evitar que un llibre repeteixi excessivament l'altre, malgrat que tu no pots canviar els principals interessos que tens. Seria molt estrany que utilitzessis un univers simbòlic i una retòrica, on reflectissis un món que no et pertany. No seria creïble. Així doncs, com evoluciones? Situant el llibre, la narrativa, l'esquema o els personatges en un àmbit absolutament diferent. D'aquí surten els *Contes russos*, per exemple.

Alba Granell: Un aspecte que es va repetint en la teva obra és el fet d'il·luminar realitats. Vas a buscar aquestes realitats o et venen a buscar a tu?

Francesc Serés: Treballes sempre. Mentre llegeixes, treballes. Mentre parles amb algú, treballes. El que crec és que abans teníem més memòria i ara anem amb la llibreta a tot arreu. Parlo amb algú i si ho vull literaturitzar, ho he d'escriure o me n'oblido. Estàs treballant tota l'estona i estàs atent com una aranya, que té tota aquella tela i sap exactament per on es va movent en cada moment.

L'experiència de viure una temporada a Alemanya significa revertir tres mancances que m'havia detectat: viure a l'estranger, veure el

poder de manera molt clara i tenir una guerra a prop. Aquestes són experiències que no havia tingut abans i sobre les quals, una vegada viscudes, interioritzades i treballades, podia escriure. La darrera demanaria molt de temps, deixem-ho aquí. Però és cert, si no busqués permanentment la novetat, segurament m'estaria repetint.

Les converses amb gent, d'on també pots treure aquestes realitats, són com les càmeres de trampeig que es posen al bosc. Poden passar hores i hores de gravació fins que, de sobte, passa alguna cosa. També cal afegir que jo no tinc una imaginació desbordant, comparat amb altres escriptors. Jo em nodreixo del que veig, del que lleigeixo o del que visc. Per tant, ho he d'estirar per aquí i, si la inèrcia no hi arriba, ho has de forçar, com a *La matèria primera*. Feia entrevistes de feina per entrar a les fàbriques. Era molt més jove i ara potser no ho faria de la mateixa manera.

Alba Granell: Suposo, Francesc, que el fet d'extreure sempre històries minúscules fa que hakis de viure sempre moltes històries majúscules. Per escriure, per tant, has d'estar constantment destriant el gra de la palla.

Francesc Serés: Has d'editar la realitat. La realitat arriba i tu l'edites. És el mateix que fas fotografiant. Has de trobar la realitat més adient, no per espectacularitzar-la, sinó per fer-la comunicable. Potser no és la realitat més sorprenent, però és la més carregada de sentit, la que conté més informació i pot dialogar amb una tradició prèvia.

Alba Granell: Aquesta tasca d'escriptor testimonial, que t'obliga a beure directament i constantment de la realitat, suposo que et comporta dilemes a l'hora de destriar. A *La casa de foc*, el narrador diu: «El que no està escrit, quina garantia de supervivència té?». A l'hora d'escriure, et plantejes que hi ha històries que, si no les escrius, es perdran?

Francesc Serés: Sí, però aquí hi ha allò del «Sum vermis», de Vergader, la humilitat. Res del que m'hagi arribat a mi serà tan important. Ens pensem que tothom ha de saber el que volem explicar. Jo ara em miro els tres primers llibres i són fets d'un foc que portava a dins,

ara em sembla lògic que hagués de sortir. Cada història tenia moltes coses, perquè jo tenia molt a dir.

Ara saps que la forma potser serà més efectiva amb menys històries i, de vegades, n'has de deixar al marge. Per exemple, en la redacció inicial de *La casa de foc*, hi havia contingut que va caure en benefici de la forma, perquè la novel·la general pogués ser més fàcilment recordable. Mentre feia *La matèria primera*, vaig anar tres o quatre vegades a Terrassa a veure com anava el món de la fàbrica tèxtil, quan ja no hi era. Recordo que em va agafar per escriure sobre les xemeneies tallades i vaig entrevistar gent del sector, però ho vaig descartar, perquè sentia que no aportava res nou. Sap greu aleshores, tot i que ho has de treure.

El dia que et passen les manies d'això és quan fas articulisme, perquè hi cap el que hi cap. O *Mossegar la poma*, que va ser un exercici boníssim, perquè havia de fer contes amb sentit i la mateixa extensió. L'exercici de la literatura m'ha anat donant eines per conèixer-la millor. Amb franquesa, jo havia llegit, era un lector habitual, però no havia ni estudiat català. Venia de Belles Arts, no era algú que havia volgut ser escriptor sempre. El meu primer llibre surt per una emprenyada, així de clar. Havia de treballar a la universitat i no va poder ser. Així que em vaig passar tot un estiu fent el que em va venir de gust i vaig començar a escriure. De vegades penso que en la vida i en l'escriptura cal planificar més aviat poc.

Alba Granell: Ja que treus el tema de planificar, el que dius sobta davant d'obres com *La casa de foc*, on hi ha tot un extens magma que acaba entrelligant. Llavors, aquesta manca de planificació la compenses amb molta reescriptura?

Francesc Serés: Que no planifico vol dir que he après que les millors coses que m'han passat a la vida no estaven planificades. Moltes de les coses en què més he treballat i més he planificat, són les que pitjor han anat. Això que passa a la vida, passa també a l'hora d'escriure. Sí que escrivint hi ha un esquema que em guia, però no una planificació. Planificar és saber com passarà tot i no m'agrada. Per exemple, el personatge del Cinto que apareix al final de *La casa de foc*,

no et sé dir si hi era des de bon principi o el vaig posar com un ajudant després. O no et sabia dir si, quan vaig començar a escriure *La casa de foc*, que no es deia ni *La casa de foc*, hi havia una importància en el tema de les drogues, o hi havia simplement un saurí i un home que feia classes a aquella noia.

Escrivint hi ha una feina continuada d'edició i de reedició; de lectura i de relectura. Veus una certa direcció d'escriptura i has de tirar cap allà. Comences anant cap allò que és vague i, mentre hi vas, ho vas definint i redefinint.

Alba Granell: Hi ha un tema que crec que necessites per escriure, que és el desplaçament. Hi ha moltes geografies diferents, en els teus llibres. Vas des de la teva terra natal al Penedès en l'últim llibre, *La mentida més bonica*, passant per la Garrotxa a *La casa de foc*. Escriure vol dir necessàriament desplaçar-se? Es requereix un moviment constant?

Francesc Serés: Sí que m'he mogut, sí... Sembla el meu destí, això. A la Garrotxa, quan hi arribo, la veig com un lloc absolutament nou. Hi ha un canvi cultural, de la Catalunya Nova a la Catalunya Vella. Però això ja ho vaig veure la primera vegada que vaig anar a Centelles. Recordo que vaig anar al taller mecànic i estava net! Això era degut a la tradició fabril de Centelles. Hi havia una diferència cultural respecte d'on jo venia.

Les diferències moltes vegades són a casa del veí, no cal anar a buscar un exotisme o l'espectacularitat de la diferència. Mira *La pell de la frontera*, ja et ve la diferència a casa. Però és veritat que amb el temps, per no repetir-te, sí que necessites estímuls, necessites canvis. Pot ser que hi hagi projectes o espais que temporalment o finalment se t'hagin esgotat i que necessitis anar a altres llocs. Potser el projecte d'explicar el país se m'ha acabat amb *La mentida més bonica*. No sé si vull continuar per aquí o potser ja hi tornaré. Tot va en funció que l'obra sigui reeixida. Si convé, canvis d'escenari i proves coses noves. Aquest desplaçament va en funció de l'aportació literària final que vulguis i puguis fer, és a dir, el nou terreny, el nou espai literari, la nova proposta estètica o el nou projecte que vulguis desenvolupar.

El que no passa és dir: «Me'n vaig aquí perquè vull parlar d'això». Seria començar la casa per la teulada. Tu et desplaces i veuràs si allà trobes alguna cosa o no. Ara soc a Berlín, però amb la vista posada en un altre país.

Alba Granell: Suposo que has d'arribar a aquell moment on sents que ja has recollit prou per conformar una ficció. En quin moment creus que ja tens prou realitat per passar al terreny ficcional? I, relacionat amb això, et sents massa intrús en certes realitats que després pots fer ficcionaràs?

Francesc Serés: Hi ha una certa síndrome de l'impostor. Al final, has de treballar i has de pensar que tens coses a dir. Si ets escriptor, escrius, però és veritat que jo sempre em sentia incòmode. Quan escrivia articles, em deia que s'havien de signar com a Francesc Serés, és a dir, com a escriptor. Però jo no m'hi reconeixia i no ho dic per un qüestió de falsa modèstia. Sempre tindràs la sensació que no t'has documentat prou, que hauries d'haver llegit més sobre aquest tema, que hauries hagut de preguntar més... Això no t'ho treus de sobre i aprens a conviure-hi. No passa res, perquè després descobreixes que, més o menys, tothom ho té. Culturalment, tendim a estar molt pendants del judici de l'altre, no tenim mai seguretat. A mi, per exemple, la jornada d'avui encara em sorprèn, en el sentit més positiu del terme. Com encara em sorprèn que la gent pagui per un llibre meu i hi dediqui el seu temps. Igual que els diaris: la gent llegeix els teus articles, els comenta... Jo no vull deixar de tenir la sorpresa que em paguin per escriure. A més, he viscut el luxe de tenir molt bons editors: el Jaume Vallcorba, l'Àlex Susanna o el Pep Lluç.

Alba Granell: Durant la jornada encara no havia sorgit el tema editorial. Vas passar de Quaderns Crema a Proa, on ets ara. Com es va produir aquest canvi?

Francesc Serés: Jo començo guanyant dos premis Columna, el Jaume Vallcorba em ve a buscar i me'n vaig amb ell. Hi ha una cosa que sempre dic als editors, que és que els autors tenim la infidelitat

perdonada. Ells publiquen molts autors. Si només en publiquessin un, jo entendria que es molestessin molt si te'n vas a una altra editorial. Però si ells són promiscus, nosaltres també ho podem ser.

Una altra cosa: sí que penso que cal arribar a més gent. Hem de crear històries que puguin tenir un públic ampli. És evident que es vol ser llegit. La situació de la llengua catalana no és precisament falaguera i un escriptor té la responsabilitat d'arribar a tothom. Això passa, evidentment, per no traïr mai el que creus que has de fer. Jo no sabia com es rebria *La casa de foc* o *La mentida més bonica*. Com es fa perquè un llibre es rebí bé i perquè es vengui? Això és un gran misteri. Si m'hagués de posar a escriure pensant en això, no me'n sortiria.

Alba Granell: Ens podries dir què tens entre mans ara?

Francesc Serés: Hi ha un personatge, que jo estimo molt, que és la Mar de *La casa de foc*. Penso que és una gran troballa. M'agradaria que es fes gran, acompanyar-la i poder escriure sobre ella. A més d'això, em surt un escenari a Barcelona i un altre als Monegres. Aquest últim espai és difícil d'afrontar, perquè apareix, irremeiablement, un canvi de llengua. Però bé, tot això és a llarg termini.

Per l'altre costat, han passat una sèrie de coses a Berlín, on estic vivint ara, relacionades amb la guerra entre Ucraïna i Rússia, sobretot a partir d'uns documents que he anat trobant. Hi estic treballant. He de veure com ho puc escriure. Potser serà en forma de no-ficció, potser un assaig.

Mentrestant, també estic impulsant un projecte gràfic. Vaig trobar un petit llibret d'artista. Després de molts mesos de treballar-hi i d'investigar-lo en arxiu, no he trobat res, però sí que tinc força informació de l'època i potser això conforma un llibre il·lustrat.

Ja veurem en què quedarà tot això!

Alba Granell: Com a lectors, si se'm permet un breu apunt personal, crec que seria molt enriquidor poder seguir els passos de la Mar. Bé, ara és el moment d'obrir el torn de preguntes als assistents.

Xavier Pla: Durant tot el matí, Francesc, has fet comentaris sobre l'estil, però més aviat traient-te de sobre l'etiqueta. Jo, precisament, voldria fer una reivindicació de la voluntat d'estil per part de l'escriptor, perquè quan vaig llegir *Els ventres de la terra* i *L'arbre sense tronc*, sí que hi vaig veure clarament una voluntat estilística i un treball important en la llengua. Vas picar pedra, vas cavar fons a terra i sembla que aquest sigui el teu fonament narratiu per als anys posteriors.

Avui dia, hi ha molts autors que escriuen massa igual, sense tenir clara la seva marca. Per això vull reivindicar el vincle intrínsec entre creador i estil.

Francesc Serés: T'ho agraeixo, Xavier. Vull fer dos apunts sobre això. Quan vaig acabar *Una llengua de plom*, després d'*Els ventres de la terra* i *L'arbre sense tronc*, em vaig trobar en un carreró sense sortida pel que fa a l'estil, ja pensant en projectes posteriors. Després fixa't que ja em dedico, anys més tard, a escriure *Contes russos*, on hi ha fins a cinc estils diferents. I és cert que no es tracta d'un menyspreu d'allò fet anteriorment i, per tant, del que anomenaríem *estil*, perquè hi ha, com dius, una sintaxi, una prosòdia, una retòrica i una forma que segurament es repeteixen.

L'altre apunt ve de Belles Arts, on jo vaig aprendre moltes coses que m'han servit en la literatura. Deien que calia evitar el truc, evitar l'estil. En Belles Arts, el que volia dir era que un artista havia de ser sempre reconeixible per poder ser venut. Què passa? Els pintors de debò tenen un estil que va evolucionant al llarg del temps. És la voluntat de ductilitat.

A mi, amb l'estil, em passa que, si em despisto, torno allà. Aquí hi ha part d'autocrítica que em faig jo també, perquè tornar allà vol dir perdre l'ensenyament que t'han donat Quim Monzó i altres escriptors, que ens expliquen que l'estil té un sentit social, també. Jo ja voldria que els meus llibres tinguessin un estil més proper, directe i clar, com el de *La casa de foc*, per arribar a més gent, com comentàvem abans. I no parlo d'una qüestió pecuniària, sinó que detecto que és el que la gent necessita. Si el lector en català té històries fetes aquí, per un escriptor d'aquí i amb un llenguatge potent, cal remar en aquesta direcció.

La pregunta de l'estil no és gens banal, perquè jo també me l'he formulada com a reflexió de monòleg interior, qüestionant-me com abordar determinades realitats, què significa quan parla un personatge o un altre, com els fas parlar.

Teresa Iribarren: Et va costar convèncer el Vallcorba per posar fotografies als llibres?

Francesc Serés: No, gens.

Teresa Iribarren: Us inspiràveu en Sebald?

Francesc Serés: No. A més, a mi Sebald no és que m'agradi gaire. Hi ha coses que em criden molt i d'altres que em deixen fred.

Les fotos eren imprescindibles. Perquè, ¿saps què em passava amb *La pell de la frontera*? Tenia por que la gent no s'ho cregués. Quan descrivia aquelles cabanes, la meva por era que pensessin que exagerava. Les fotografies al llibre tenen un valor documental més que estètic. Passa el mateix en un dels llibres sobre els quals estic treballant. Hi haurà moltes fotografies també amb un valor documental, sense ser l'eix central de l'obra.

Amb el Jaume Vallcorba jo sempre vaig treballar molt bé. *La pell de la frontera* era una obra molt diferent dins del seu catàleg, però ell la va voler publicar. I és una obra de la qual n'estava molt. *Contes russos*, si no fos per ell, no s'hauria publicat, perquè jo ho veia com un *divertimento*. No sé quina consideració en tens d'ell, Xavier.

Xavier Pla: Igual, el millor editor que he conegut.

Francesc Serés: Publicava amb una idea de cultura molt determinada, sobretot en la direcció que havia de prendre. Em va agafar a mi. Jo en el seu catàleg no quadro enlloc, però no en va tenir cap dubte.

Ara, sí que vull dir una cosa: està bé que l'editor et discuteixi aspectes, que et parli no només del text, la coma i aquell pronom feble d'allà, sinó també del contingut estètic; que et faci comentaris sobre

cap on vols anar, què vols construir, sobre la teva idea de país, de literatura, dels personatges...

Francesc Foguet: Jo volia preguntar-te sobre la relació que mantens amb altres escriptors, perquè tinc la sensació que ets una mica excèntric.

Francesc Serés: Sí, això és veritat. No hi tinc gaire relació. Primer, per qüestions pràctiques, no tinc temps. A mi, dedicar-me a l'escriptura, tenir el temps pagat per seguir escrivint, m'ha costat molt. Això té uns peatges en les relacions socials, on has de prioritzar la família, els més propers.

També hi ha una altra consideració personal que m'agradaria fer: els escriptors és millor llegir-los, més que comunicar-s'hi. Sí que, per exemple, amb el Toni Sala som molt amics i quedem almenys un cop l'any. Però bé, potser en tot això, en aquest isolament, hi ha d'arrel el fet que no m'he considerat mai un escriptor. Clar, també és cert que costa molt tenir amics dels quals n'has de llegir les creacions, els llibres, i dir si t'han agradat o no. Per això ja hi sou vosaltres, l'estament crític.

Alba Granell: Si us sembla bé, ho deixem aquí. Moltes gràcies, Francesc, per haver-nos acompanyat avui.